

**TREBALL FINAL DE MÀSTER.
COMUNICACIÓ INTERCULTURAL I
ENSENYAMENT DE LENGÜES.**

CIEL

**IMPLICACIÓ FAMILIAR
A LES AULES
D'EDUCACIÓ INFANTIL
A TRAVÉS DE LA LITERATURA
INFANTIL I LA
INTERCULTURALITAT.**

Anna Vidal Bernad

20487223L

Tutora: Anna Marzà Ibàñez

Didàctica de la Llengua i la Literatura

2022-2023

1. RESUM	pàg. 1
2. INTRODUCCIÓ	pàg. 1
2.1 Objectius	
3. MARC TEÒRIC	pàg. 4
3.1. Importància de la implicació familiar a les aules d'Educació Infantil.	
3.1.1. Visió dels docents cap a les famílies.	
3.1.2. Visió de les famílies cap a l'escola.	
3.2. El paper de la llengua familiar.	
3.3. La reflexió lingüística a infantil.	
3.4. Literatura infantil i el seu poder en la interculturalitat i la diversitat.	
4. METODOLOGIA	pàg. 12
4.1. Context escolar i social.	
4.2. Participants.	
4.3. Procediment.	
4.4. Instruments.	
5. ANÀLISI DE LES INTERVENCIONS	pàg. 16
5.1. L'alumnat mostra el seu coneixement.	
5.2. La família mostra interès per participar i dur a terme una bona pràctica.	
5.3. Satisfacció de l'alumnat per la participació familiar.	
5.4. L'alumnat mostra sorpresa en escoltar familiars d'altres companys parlar en una altra llengua que no havien escoltat.	
5.5. Conscienciació familiar.	
5.6. La família connecta amb la mestra.	
6. CONCLUSIÓ	pàg. 22
7. BIBLIOGRAFIA	pàg. 25
8. ANNEX	
8.1 Notes de camp.	
8.2 Entrevistes individuals a les famílies.	

1. RESUM

En aquest treball es presenta una investigació duta a terme en una aula on existeix una gran diversitat de llengües familiars en la qual s'utilitzen texts escrits en cadascuna d'aquestes llengües com a ferramenta didàctica central. La utilització d'aquest recurs possibilita la introducció de les llengües familiars a l'aula i fomenta la col·laboració de les famílies. A partir de l'observació directa, entrevistes amb les famílies i notes de camp es demostra que aquest tipus d'activitats fomenten la participació familiar a les aules.

2. INTRODUCCIÓ

Aquest treball naix de la necessitat d'establir una relació més estreta i directa entre les famílies i l'escola. Com bé sabem, i explicaré a continuació, la implicació familiar en l'educació és fonamental, ja que és un factor molt important en la consecució de l'èxit escolar. Aquesta implicació és necessària en totes les etapes escolars, però més en la primera presa de contacte amb l'escola, ja que l'educació infantil suposa la immersió en el sistema educatiu i la primera separació de l'infant del seu entorn familiar.

Com a docent, amb 7 anys d'experiència a Educació Infantil, he trobat a faltar aquesta implicació per part de les famílies a les aules i crec que de vegades pot ser per pors, desconeixement o incompatibilitat horària, però realment si les famílies conegueren els beneficis que aporta a l'alumnat pot ser hi hauria una major implicació. Per confirmar o refutar aquesta hipòtesi, he decidit fer una investigació i portar-la a terme a l'aula.

Aquest treball pretén conscienciar les famílies de la necessitat d'implicar-se en l'educació dels seus fills i filles i veure l'escola com una entitat oberta i de tots, de la qual poden formar part i en la qual participar activament. Relacionat amb aquest objectiu també es pretén que les famílies siguin conscients de la importància que té per als seus fills i filles que algun membre de la seua família participe en la seua educació i que els puguin aportar nous coneixements.

Per tal d'aconseguir aquesta conscienciació i implicació familiar tan necessària, l'escola ha de realitzar accions. A més de pensar en una activitat motivadora i que a les famílies els resultara agradable, tenint en compte la diversitat de l'aula,

pot ser convenient reforçar la seua pròpia identitat lingüística, apropant d'aquesta manera la vida familiar a l'escolar i donant importància a les aportacions dels seus sabers en l'educació dels seus fills i filles. Aquest aspecte es tracta en l'apartat 3.1 Importància de la implicació familiar a les aules d'Educació Infantil. Així doncs, per tal d'establir aquest contacte, que les famílies se n'adonen del bé que fan cap als infants i que es senten protagonistes d'aquest procés i que poden aportar moltes coses a l'educació dels seus fills i filles i companys i companyes, utilitzaré les diferents llengües familiars presents a l'aula.

Cada família del meu alumnat vindrà a l'aula per contar-nos un conte en la seua llengua familiar, reforçant d'aquesta manera la identitat i la importància d'aquesta. També aprofitaré aquesta oportunitat per apropar el sistema educatiu a les famílies i la importància que té per als seus fills i filles que participen en el dia a dia de la seua educació dins de les aules.

2.1. Objectius

La necessitat de la realització d'aquest treball ha sorgit per la falta de connexió i relació entre les famílies i l'escola. Com bé indiquen Sánchez Nuñez i Guzman (2009), aquesta implicació afecta de manera positiva al rendiment educatiu i la inserció social de l'alumnat, fet demostrat mitjançant nombrosos estudis de diversos autors com Buendía i Sánchez Núñez (2004) entre altres.

No només són els estudis els que ens creen la necessitat d'establir aquesta relació, sinó que també la normativa ho demana. En la actual Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOMLOE) proposa entre els seus principis la participació en l'escola de tota la comunitat educativa i esforç compartit entre tots els agents comunitaris, família i escola per l'educació de la futura ciutadania en valors democràtics. A més, el nou Decret 100/2022, de 29 de juliol, del Consell, per el qual s'estableix l'ordenació i el currículum d'Educació Infantil estableix en el seu article 23 la relació entre el centre escolar i les famílies. En aquest article especifica que els centres d'educació infantil han de cooperar estretament amb les famílies i han de mantenir una comunicació estreta amb les mateixes.

No només vull centrar-me en aquesta implicació familiar, sinó que també, i com marca la Llei 4/2018 per la qual es regula i promou el plurilingüisme en el sistema

educatiu valencià, m'agradaria reforçar la identitat familiar i lingüística diversa que hi ha a les aules actualment i que també ajuda a adquirir nous aprenentatges i facilita tot el procés.

Per totes aquestes raons, mitjançant un treball de l'escola conjuntament amb les famílies intentaré fomentar la seua participació i conscienciació per ajudar els seus fills i filles en l'educació. Aquests són, doncs, els objectius del present treball:

Objectiu principal:

- Fer participar les famílies en l'educació dels infants obrint-los les portes de l'aula.

Objectius secundaris:

- OS1. Establir relacions directes entre família i escola.
- OS2. Fer conscients a les famílies de la importància de la seua implicació en l'educació dels seus fills i filles.
- OS3. Donar cabuda a les llengües familiars de l'alumnat en l'educació.

3. MARC TEÒRIC

Fa molt de temps l'educació dintre de les escoles estava totalment separada de la vida fora d'aquestes, la qual cosa comportava que a l'escola només existia la intervenció per part dels docents i fora d'aquesta institució era la família la que prenia el poder d'educar als nens i nenes, però mai ambdues agents actuaven conjuntament. Actualment aquesta visió ha canviat i molt, l'educació es cosa de tota la comunitat i l'escola com a institució està oberta a tota la comunitat educativa per tal d'aportar beneficis en l'alumnat. Una part important per als nens i nenes és la família, els qui formen part d'aquesta comunitat educativa i han de ser partíceps actius en l'educació dels infants a les escoles.

A més a més, la diversitat cultural s'ha anat ampliant i a les escoles podem veure nens i nenes de diferents llocs, diferents cultures i diferents llengües familiars. En aquest treball s'aprofita aquesta diversitat cultural per tal d'involucrar les famílies en l'àmbit escolar, donant-li importància. La manera que es treballa la implicació de les famílies amb les llengües familiars és a través de la literatura infantil, ja que en aquestes edats els contes formen gran part del procés d'ensenyament aprenentatge dels infants i poden ser adaptats a qualsevol llengua.

3.1. La implicació familiar a les aules d'educació infantil

Segons López (1981), la socialització és el procés d'adquisició de coneixements, actituds, normes, valors i conductes que necessita l'infant per a comportar-se com la societat li exigeix.

Segons López i Fuentes (1994) el desenvolupament social està íntimament lligat al desenvolupament afectiu i implica diferents processos; afectius (es vincula afectivament a determinades persones), mentals (coneix la societat que l'envolta i el que s'espera d'ell) i conductuals (manifesta un comportament adequat per a la societat on està immers). Cal destacar que el vincle afectiu de l'afecció suposa l'associació estable de conductes, expectatives i sentiments referides a persones concretes que més endavant li serviran per a projectar en altres persones.

Per tal de dur a terme aquesta socialització és necessària la intervenció d'altres persones que ens guien en aquest procés. Aquests agents de socialització són

qualsevol individu o institució que exerceixen unes influències sobre el nen i nena i l'ajuden a socialitzar-se.

Els agents de socialització tenen una importància decisiva en aquest procés. Els primers agents socialitzadors són els membres de la unitat familiar que l'envolten o els individus més propers que tenen cura de les seues necessitats bàsiques, normalment existeix més d'una figura.

L'infant, des del naixement, és un actiu buscador d'estímul socials i, al llarg del primer any de vida, estableix vincles afectius amb algunes persones, l'anomenada figura d'afecció. Aquesta figura d'afecció és un llaç emocional que es desenvolupa amb les persones que interactuen d'una manera especial i satisfan les seues necessitats, (Bowlby, 1998).

Segons Palacios i Rodrigo (1998) són diverses les funcions socials bàsiques que compleix la família amb els seus fills. Destaquen la importància d'assegurar la supervivència, tenint en compte el creixement sa i una correcta socialització. Això es farà aportant als infants un clima/ambient d'afecte i suport, en el qual s'establisquen relacions socials positives. A més, la LOMLOE 3/2020 deixa clar que la família és el principal responsable de l'educació dels seus fills i filles, i per això, ha de confiar en el sistema educatiu i en les seues decisions.

En el moment que els infants comencen la seua etapa d'escolarització apareix un nou àmbit de socialització, l'escola, i per tant la figura dels educadors i educadores, l'acció socialitzant de la qual, segons VEGA (1989), **s'enforteix** a través de tècniques de modelatge i reforçament. Amb els educadors i educadores també apareixen els companys i companyes com a agents secundaris de socialització, aquest comencen a formar part de la seua vida, de les seues intervencions i formen part del seu dia a dia.

Donar oportunitat i ampliar els vincles socials ajuda l'infant a adquirir autonomia; a més, el contacte amb l'escola el farà progressar en el desenvolupament afectiu i social. Tant l'entorn familiar com l'escolar formen part de la vida de l'infant i per tant cal que tant els uns com els altres siguem conscients de la importància que cadascun de nosaltres representa així com la importància de treballar conjuntament.

3.1.1. Visió dels docents cap a les famílies.

La implicació familiar en l'àmbit educatiu és fonamental. Per una banda, s'ha demostrat que la relació que existeix entre la família i l'escola aporta beneficis tant a l'alumnat com a les seves famílies. Pel que fa a l'alumnat els ajuda, millorant-los l'autoestima, la seguretat, la confiança en les seves capacitats, de la mateixa manera que també augmenta la seva iniciativa i participació a l'aula a més de millorar el rendiment acadèmic de l'alumnat. Pel que respecta a les seves famílies es beneficien en aconseguir un millor seguiment del procés d'aprenentatge dels seus fills i filles, la qual cosa millora la comunicació amb el centre i l'accés a la informació. A més augmenta la seguretat i la percepció de les famílies d'una major competència educativa (Castro-Zubizarreta y García-Ruíz 2016). Encara que pareix que tot apunta a uns grans beneficis en aquesta participació, l'estudi dels citats autors ens mostra la realitat que es viu a les aules, i és ben llunyana a l'esperada.

Moltes vegades aquesta participació en l'educació es veu dificultada per una incompatibilitat d'horari laboral i escolar. Moltes famílies no poden acudir als centres escolars a participar, ja que l'horari laboral de d'aquestes coincideix en hores escolars, i aquestes només acudeixen a les reunions que proposa el o la docent per tal de donar-los informació (Castro-Zubizarreta y García-Ruíz 2016).

Per una altra banda, aquest estudi treu a la llum el desinterès dels propis docents en la participació de les famílies del seu alumnat. Són aquests els qui de vegades limiten la relació i la participació de les famílies al centre, sent la seva actitud un focus del distanciament. Aquest estudi remarca com a obstacle preocupant aquesta postura per part d'alguns docents que pensen que la participació de les famílies al centre suposa una interferència en el seu treball.

Una vegada coneixem la situació, els i les docents hem de fer el que estigui al nostre abast per tal d'apropar l'educació a les famílies. Garcia-Bacenet (2003) indica que des de les escoles cal potenciar projectes per tal de dinamitzar la participació de les famílies mitjançant nous canals en línia que faciliten la comunicació. Així, els i les docents poden, crear blogs o webs on les famílies puguin ser partíceps en l'educació dels seus fills i filles establint una relació més propera entre aquestes i el professorat. Ara bé, Ruiz-Corbella (2007) assenyala

la falta de formació del professorat en el camp de l'educació familiar, etiquetant-la com una assignatura pendent.

3.1.2. Visió de les famílies cap a l'escola.

Per a que les expectatives de les famílies s'unisquen a les de la pròpia institució, aquesta s'ha d'obrir a la societat i així aquestes seran més reals. Les expectatives de les famílies respecte a l'Educació Infantil variaran en funció de la quantitat i la qualitat de relacions i interaccions d'aquestes amb l'escola, la pròpia preparació educativa de les famílies, el seu nivell socioeconòmic i cultural. De vegades aquestes expectatives no són tan clares com les d'altres etapes, açò pot ser degut al fet que no se li dóna tanta importància i no es reflexiona sobre l'Educació Infantil.

Per aquest motiu podem trobar diferents relacions entre les famílies i l'escola; com per exemple, com ens diu Samper (2000) els pares poden entendre l'escola com un lloc on "aparcar" els fills i filles, com un lloc que serveix per adquirir uns coneixements útils per al món laboral o com un lloc de formació integral per a la persona. Ara bé, com diuen Solé i Alcalde (2004) l'escola també pot ser percebuda com "un dels principals instruments per a garantir la igualtat i promoure la mobilitat social".

Segons la meua experiència com a docent algunes expectatives que tenen les famílies són: que l'escola tinga una funció socialitzadora, que els mestres siguen competents i estiguen preparats i els centres ben condicionats, encara que aquestes idees no estan constatades per cap recerca empírica.

Som els mestres qui hem de detectar possibles discrepàncies entre expectatives i realitats existents i tractar d'apropar valors i principis educatius, creant un clima de confiança i cooperació amb les famílies.

Si les expectatives de les famílies no s'ajusten a la realitat de l'escola, Hoover-Dempsey i Sandler, (1997); Hoover-Dempsey, Walker, Jones i Reed (2002) aconsellen obrir les portes de l'escola a la comunitat educativa deixant-los participar i donant-los veu en la presa de decisions. En altres paraules, cal implicar a les famílies en el context educatiu i mostrar-los la seua importància.

Ara bé, si aquesta implicació volem que siga real i efectiva haurem de tenir en compte la diversitat cada vegada més ampla, de les nostres famílies. Un estudi realitzat per Garreta (2008) a docents ens mostra que les dificultats que es troben en la relació amb les famílies immigrades i l'escola són degudes al desconeixement del sistema educatiu i del centre escolar, la distància entre l'escola i la família respecte a la percepció del paper de cadascú i la falta de comunicació entre el centre i les famílies. Una altra dificultat trobada pels docents és el desconeixement de la llengua, que obstrueix els diàlegs i fa inviable qualsevol explicació, encara que sempre hi ha algun veí, conegut o familiar que ajuda en aquest enteniment. En aquest mateix estudi es demostra que si hi ha disponibilitat de traducció, la implicació per part de les famílies immigrades augmenta. Per aquesta raó cal tenir en compte la llengua familiar del nostre alumnat, per així involucrar en l'educació a totes i tots.

3.2 El paper de la llengua familiar.

Cambra (1996) presenta un conflicte de terminologies en un context d'escola multilingüe entre els termes llengua materna o llengua primera, llengua segona i llengua estrangera.

El terme llengua primera s'ha anat imposant al de llengua materna, en el sentit que és la primera manifestació verbal de l'infant. Aleshores parlem de llengua primera (L1) degut al fet que correspon al criteri cronològic d'adquisició entesa com a aquella mitjançant la qual l'infant desenvolupa la funció simbòlica i l'organització conceptual segons Cambra (1996).

Com a llengua segona (L2) Cambra (1996), la defineix com aquella llengua que s'utilitza en el context social juntament amb la L1, però que no és ni la llengua pròpia de la comunitat, ni la llengua de l'entorn més pròxim. A més, a aquesta polivalència hem d'afegir un altre significat, el de llengua estrangera (LE) que entenem com aquella llengua que es parla en altres comunitats que viuen en altres països.

En aquest treball seguiré la terminologia que utilitzen Marzà i Torralba (2022) tant de la L1, L2 i llengua familiar. Per a aquestes autores la L1 es la llengua amb la qual l'infant té un primer contacte, L2 s'entén com a llengua utilitzada

socialment junt amb la L1 però no es la llengua pròpia i el terme de llengua familiar s'utilitza quan la L1 es diferent a les llengües contextuals.

També Ríos (2005, p.15) afirma el següent:

[...]“si l'alumnat observa que en l'escola té cabuda la seua llengua materna, no sols es reafirma la identitat del xiquet o la xiqueta, sinó que es produeix una elevació de la seua autoestima que propicia l'èxit acadèmic. Per aquest motiu si l'alumnat no es veu pressionat pel fet d'haver d'abandonar per complet el seu bagatge cultural i per tant la seua llengua, es produirà una millora del seu rendiment escolar”.

A més, aquesta llengua familiar condiciona l'aprenentatge de l'alumnat, ja que com diu Vigotsky (1934) és la base del nostre pensament. Aquest autor es va centrar en el valor de la cultura i el context social, reconeixent en el seu llibre *Pensamiento y lenguaje* la interconnexió que existeix entre el llenguatge oral i el desenvolupament dels conceptes mentals i donant-li molta importància aquest llenguatge en el desenvolupament cognitiu.

Per una altra banda, Cummins (1979/1983), amb la seua hipòtesi d'interdependència entén que les llengües no són elements separats, sinó que estan relacionades entre sí, de manera que la competència en una llengua influeix en les altres. Aquest autor defèn l'ensenyament de dues llengües en un context adequat, d'aquesta manera augmenta la comprensió de conceptes lingüístics. Com afirma Cummins, els elements conceptuals i les estratègies d'aprenentatge es traspassen d'una llengua a una altra. En uns cursos d'estiu de la UPV-EHU a Sant Sebastià l'autor va defensar que si un infant té adquirit un aprenentatge en la seua llengua familiar, no ha d'entendre aquest mateix concepte en una altra llengua, sinó que el concepte ja el té adquirit.

La teoria de Cummins ha sigut reforçada per autors com Thomas i Collier (2002), qui van comprovar amb alumnat immigrant als EUA que qui tenia una bona adquisició de la llengua materna a l'arribada al país tenia una major facilitat per a adquirir habilitats de comunicació oral de la nova llengua.

Un altre estudi al nostre país d'Oller i Vila (2011, p.444) ens ha donat a conèixer els resultats lingüístics de l'alumnat estranger a Catalunya, on han demostrat que:

[...] “l’alumnat estranger que viu en entorns catalanitzats i que utilitza la seua llengua en el context familiar en propòsits acadèmics obté bons resultats en català i castellà escrit, mentre que l’alumnat estranger que viu en els mateixos entorns i que només utilitza la llengua familiar amb la família per tal de regular els seus intercanvis socials, però no la utilitza amb propòsits acadèmics obté pitjors resultats en català i castellà escrit”.

Marzà i Torralba (2022) han fet un estudi en escoles multilingües del nostre territori on podem veure com els texts d’identitat, escrits en la llengua familiar de cada alumne i alumna es poden utilitzar com una ferramenta pedagògica a les aules. Els resultats mostren que aquests texts fomenten la inclusió de les llengües familiars existents a les aules i fomenten la implicació familiar als centres escolars.

Tots aquests estudis ens demostren la importància de la llengua familiar per a l’alumnat i la necessitat de treballar-la dins de les aules per tal d’ajudar al desenvolupament cognitiu, socioafectiu i acadèmic dels infants.

3.3 La reflexió lingüística a infantil

Cada vegada la diversitat cultural està més present a les nostres aules a través d’alumnat immigrant amb diferents llengües familiars. De vegades s’ha considerat l’existència d’aquestes llengües com un inconvenient en l’aprenentatge de l’alumnat i la realitat no és aquesta. Com diu Teruggi (2013), és necessari fer un canvi de concepció i pensar que l’educació en un context multilingüe es superior al monolingüe i que aporta molts beneficis en l’alumnat, de fet ha quedat demostrat en moltes escoles multilingües d’arreu de tot el país, on la diversitat de llengües es considera un prestigi en l’educació, la qual cosa marca la diferència.

El període d’alfabetització inicial, dels 3 als 8 anys, és el moment en què l’accés als rudiments del codi i el context d’alguns gèneres textuais es pot considerar generalitzat en una gran part de la població escolar (Santolaria 2015), per això s’ha d’aprofitar aquest període en el qual els infants tenen gran capacitat d’adquisició de l’aprenentatge.

Tota aquesta teoria ha quedat demostrada a partir d’un estudi realitzat per Marzà i Ríos, (2016) les quals han observat com en una aula d’educació infantil s’ha

incorporat l'anglès per la mestra i l'interès i nous aprenentatges que ha despertat en l'alumnat, reconeixent les fortaleses de cadascú i enriquint-nos del que podem aprendre dels nostres companys i companyes.

3.4. Literatura infantil i el seu poder en la interculturalitat i la diversitat.

La literatura és una manera d'apropar al nostre alumnat la cultura, la història i el llenguatge d'una societat. Aquesta és un privilegi mitjançant el qual podem treballar diversos temes dintre de l'aula ja que "la literatura es converteix en un recurs per a compartir, difrutar i reflexionar al mateix temps que és útil per les seues dimensions morals, socials i culturals a més de suposar un excel·lent punt de partida per explorar la nostra identitat i la dels altres" (Molino i Miler, 2018, p.160). A més, mitjançant la Literatura Infantil i Juvenil els infants adquireixen diferents beneficis que els ajudarà en el seu desenvolupament.

La literatura infantil, com tota literatura, té com a funció més valuosa oferir l'entreteniment i el plaer per si mateixa. Més enllà de qualsevol altra finalitat formativa, la seua funció primària es purament estètica, la de "promoure en l'infant el gust per la bellesa de la paraula, el plaer davant la creació de mons de ficció" (Merlo 1976).

Un altre benefici que trobem és que gràcies a la literatura es poden transmetre diferents ensenyaments i valors que ajuden a que l'alumnat desenvolupe un major clima de convivència amb la resta de companys i companyes.

En aquest treball aprofitaré aquesta literatura per tal d'introduir les llengües familiars a l'escola. Marzà i Torralba (2022) també van realitzar un estudi en el qual introduïen les diferents llengües familiars a les aules. Els resultats d'aquests ens mostren els beneficis que açò comporta. En aquest estudi, la sorpresa de l'alumnat a l'escoltar la seua llengua familiar a l'aula i que no només s'utilitza en certs moments i situacions de la seua vida diària es transforma en acceptació i naturalitat en la seua utilització. A més si són les mateixes famílies les que juntament amb l'escola col·laboren per tal que tot l'alumnat conega la llengua materna dels seus companys i companyes apareix l'acceptació i normalització de la interculturalitat.

4. METODOLOGIA

4.1. Context escolar i social

El centre on s'ha realitzat aquest treball és un Centre Rural Agrupat (CRA) situat al nord de la província de Castelló. Aquest tipus de centres estan regulats per l'Ordre de 15 de maig de 1997, que regula la constitució dels Centres Rurals Agrupats d'EI i EP a la CV i per l'Ordre de 10 de maig de 1999 que adapta les normes incloses en el reglament orgànic i funcional.

Aquest CRA està constituït per 3 aularis i cadascun d'aquests està format per diferents unitats. El centre on s'ha posat en pràctica aquest treball, es troba en un poble amb menys de 1000 habitants. Als pobles amb poca població no hi ha prou alumnes per poder mantenir una infraestructura educativa tradicional i s'opta per aquest tipus d'escola. A l'aulari estudiat hi ha 43 alumnes matriculats que comprenen edats entre 2 i 13 anys.

Respecte al context sociocultural, es tracta d'un entorn rural. L'activitat econòmica principal és l'agricultura, la ramaderia i el treball en petites indústries. Per aquesta raó, tindrem un contacte més directe amb la natura, els animals de les granges i les festes i costums que es celebren a la població. Degut al tipus de feina que demanda el poble hi ha una taxa prou elevada d'immigració, la qual cosa es veu reflectida en el centre, ja que hi ha un nombre elevat d'alumnes que provenen de famílies d'altres països.

L'aula on s'ha dut a terme la investigació compta amb un total de cinc alumnes entre 2 i 3 anys i amb molta diversitat cultural. Aquesta és la configuració lingüística de l'aula segons la llengua parlada a casa:

Valencià: 1 alumne

Caló: 1 alumna

Àrab: 1 alumne

Castellà: 2 alumnes

A més, l'aula també compta amb una educadora i una mestra d'educació infantil. Tant el nombre d'alumnat com l'entorn facilita la relació amb les famílies, tenint una comunicació estreta entre aquestes i l'escola.

4.2. Participants

Per tal de dur a terme aquest treball ha sigut necessària la participació i implicació de:

- 4 de les 5 famílies que conformen l'aula. Preparant i traduint el conte.
 - Una família valencianoparlant.
 - Una família que parla caló.
 - Una família que parla l'àrab.
 - Una família castellanoparlant.
- La mestra i educadora. Coordinant l'activitat.
- L'alumnat. Participant activament de tot el procés.

Tots aquests participants han estat informats en tot moment del projecte que s'ha realitzat i estan d'acord amb la utilització de les dades que s'extrauen del mateix. Per tal de nomenar aquestes persones al llarg del treball s'han utilitzat pseudònims per tal de preservar l'anonimat dels participants.

4.3. Procediment

Donat el caràcter participatiu que es pretén en aquesta investigació i la cerca d'un coneixement col·lectiu mitjançant la comunicació entre iguals per tal de millorar la realitat social i educativa en els centres, es podria considerar metodològicament que aquest estudi és una investigació participativa.

Aquest treball s'ha portat a terme en el centre al llarg del curs 2022-2023 on quatre de les cinc famílies del nostre alumnat han participat activament.

Per tal de realitzar aquesta tasca, es va seleccionar un conte adaptat per a aquestes edats i juntament amb les famílies es va adaptar a les 4 llengües familiars del nostre alumnat: el valencià, el castellà, el caló i l'àrab. El conte era COLORS, d'Hervé Tullet, de l'editorial Cruïlla, un conte molt senzill i interactiu que tracta dels colors bàsics i les seues mesclades.

Al llarg de dues setmanes van vindre les famílies, una vesprada cadascuna, i ens van contar el conte en la seua llengua familiar. Mentre la família contava el conte, la mestra anava observant les possibles reaccions de l'alumnat en escoltar una llengua desconeguda o la llengua familiar que es parla a casa i que no és habitual escoltar a l'escola. Després, vam fer una activitat didàctica manipulativa *in situ* i

motivadora, conjunta amb les famílies, relacionada amb el que ens havien contat, per tal de fer una mica més vivencial l'aprenentatge i que les famílies participaren i conegueren la realitat de l'aula i el que fan dia a dia els seus fills i filles.

A més a l'aula vam dedicar un espai per tal de veure com les famílies podien participar en el nostre aprenentatge i fomentar la reflexió interlingüística. A la pissarra vam enganxar un paper blanc i vam fer una taula de doble entrada on els tres colors bàsics (blau, groc i roig) estaven a la part superior i a l'esquerra teníem les quatre llengües familiars que vam treballar. En aquesta taula eren les pròpies famílies les que anotaven com es deia cada color en la seua llengua familiar, d'aquesta manera nosaltres a l'aula podíem anar recordant cada dia el conte que ens van contar, quina família havia vingut i com s'anomenaven els colors en cadascuna d'aquestes llengües.

VALENCIÀ	BLAU	ROIG	GROC
CALÓ	JUL	LOLLÓ	BATACOLE
البروقه	الأخضر	الاصفر	الاصفر
CASTELLANO	AZUL	ROJO	AMARILLO

Una vegada ja van passar totes les famílies participants per l'escola, com a mestra, les vaig citar per tal que em contaren el seu punt de vista, com van viure l'experiència, el procés de traducció, el moment de l'entrada a l'escola i com van veure els seus fills i filles.

4.4 Instruments.

Per tal de valorar i avaluar l'activitat he utilitzat l'**observació directa** (annex I) i la documentació de la mateixa mitjançant les **notes de camp** (annex II) en un diari d'observació. Aquest diari s'utilitza com a instrument per a la recollida de dades, la reflexió sobre l'experiència viscuda i les reaccions tant de les famílies com de l'alumnat al llarg de tot el procés de realització de l'activitat. Aquest procés no només contempla la intervenció directa del familiar a l'aula, sinó que

partim des del moment de la proposta per tal de realitzar l'activitat, fins a les conclusions extretes a posteriori.

S'han **enregistrat** les 4 intervencions amb les famílies dutes a terme al llarg del tercer trimestre del curs; a més aquest material s'ha complementat amb notes de camp ja esmentades, una **entrevista** individual amb la família amb preguntes per part de la mestra i reflexió per part de les famílies.

Així doncs, després que cada família participara activament a l'aula realitzant l'activitat, individualment els vaig convocar per tal de fer una l'entrevista individual per fer una reflexió conjunta sobre tot el que els va aportar l'activitat tant a les famílies com el que van percebre per part de l'alumnat. Cadascuna de les sessions van ser gravades per tal de poder fer posteriorment una millor anàlisi del contingut.

Cada dia, després del conte que ens contava cada família fèiem una petita **reflexió**, si havien entès alguna cosa, qui ho havia entès, com és que uns sí i uns altres no, si ho havíem entès pensàvem si la nostra família també ens ho contaria de la mateixa manera... per acabar traient la conclusió que la llengua materna que cadascun de nosaltres parle a casa pot ser diferent.

Tenint en compte la classificació d'Adler i Adler (1994) el meu paper s'alterna entre dos tipus d'observació:

- Participant com a observador: en el qual la meua figura com a investigadora dedica més temps i energia a participar que a observar.
- Observador com a participant: on la meua figura com a investigadora observa més i participa menys. Aquest tipus també implica fer entrevistes posteriors d'una sola visita.

5. ANÀLISI DE LES INTERVENCIONS

El procediment d'anàlisi de les intervencions mitjançant una metodologia qualitativa, pretén respondre als objectius plantejats al començament del treball: la necessitat d'involucrar a les famílies en la vida escolar i formar part d'aquesta i reforçar la identitat familiar i lingüística a l'aula. Aquestes qüestions fonamenten tot el procediment que a partir de vídeos de les activitats realitzades a l'aula i les reflexions de l'alumnat, les entrevistes realitzades a les famílies i les notes de camp es realitza l'anàlisi del contingut. A partir d'aquesta anàlisi, he extret diverses categories que em serviran de guia per a la interpretació de les dades:

- 5.1. L'alumnat mostra el seu coneixement.
- 5.2. La família mostra interès per participar i dur a terme una bona pràctica.
- 5.3. Satisfacció de l'alumnat per la participació familiar.
- 5.4. L'alumnat mostra sorpresa en escoltar familiars d'altres companys parlar en una altra llengua que no havien escoltat.
- 5.5. La família es mostra conscient de la importància de la seua participació.
- 5.6. La família connecta amb la mestra.

Els resultats han sigut analitzats tenint en compte els vídeos, entrevistes amb famílies i notes de camp i s'han validat per triangulació.

5.1. Mostra de coneixement per part de l'alumnat

Com ja s'ha vist en altres estudis, com per exemple el de Marzà i Torralba (2022), les activitat que inclouen diversitat de llengües solen facilitar que l'alumnat pugui i vulga mostrar els seus coneixements. En les dades també es troben exemples d'aquest fet. En alguns casos, per mostrar un coneixement que posseeixen, ja que ha estat compartit en la seua llengua familiar, diversa de la de l'escola, com per a l'exemple 1:

Maria, al llarg de l'activitat posterior al conte diu el nom d'alguns colors en caló, cosa que demostra que la seua mare, en aquest cas, li ha parlat a casa de l'activitat i que utilitzen aquesta llengua familiar.

Exemple 1: Mostra de coneixement. Font: Nota de camp família Maria.

En altres casos, l'alumnat mostra el coneixement de les llengües compartides amb la qual cosa es dona oportunitat a totes i tots, tant al·loglots com no, d'actuar com a experts.

L'alumnat també coneix el castellà i a l'hora d'escriure els colors al mural de seguida diuen el color per que la mare de Laura puga escriure, senten motivació ja que els colors en castellà els coneixen.

Exemple 2: Mostra de coneixement. Font: nota de camp família de Laura.

L'alumnat tant en el conte en valencià com en castellà tenen molt d'interès en respondre a les preguntes que se'ls va fent al llarg del conte i després a les activitats posteriors. Com que ja saben la informació que se'ls demana en aquests dos idiomes tenen ganes de dir-ho i mostrar els seus coneixements.

Exemple 3: Mostra de coneixement. Font: observació directa.

5.2. La família mostra interès en participar

La implicació familiar ha sigut molt important en aquest treball i les famílies ens han mostrat les ganes per realitzar l'activitat. De forma similar a estudis procedents de (Marzà i Ríos, 2016), el fet de donar importància a les llengües familiars dintre de l'aula ha fet augmentar l'autoestima tant de les famílies com de l'alumnat.

Anna és una dona que no entén molt el valencià ni el castellà però té molt d'interès per l'educació de la seua filla i quan ella ho creu convenient demana ajuda a una amiga, mare d'una alumna més gran, per tal d'assabentar-se bé de les coses. Quan li he fet la proposta ella ha acceptat, encara que m'ha fet saber que està aprenent a escriure en el seu idioma i que la traducció completa no podrà fer. Jo em faig càrrec de la traducció amb l'ajuda d'una companya del Màster, i li facilite el conte traduït per què se'l puga preparar a casa.

Anna es una dona que no expressa massa els seus sentiments encara que es nota que té ganes.

Al llarg del procés ha tingut una gran implicació, perquè s'ha notat que s'ha preparat el conte a casa, inclús ha demanat ajuda a les persones que li estan ensenyant a escriure i llegir per tal de fer-ho bé a l'aula.

Exemple 4: Interès per participar la família. Font: Nota de camp família Iris.

Quan li he fet la proposta a Sara s'ha mostrat molt emocionada i il·lusionada per l'activitat, fent-me saber la importància que té per a ella la introducció del caló a l'aula.

Des del moment de la meua proposta en la realització d'aquesta activitat m'he adonat que la relació de Sara amb mi ha canviat, tinc la sensació que es sent més integrada en l'educació de les seues filles i està més disposada. Com que resulta una activitat que la motiva molt això repercuteix en una millora de relació entre la família i l'escola, encara que aquesta sempre ha sigut bona.

Sara des del primer moment ha tingut una participació molt activa, ha traduït el conte, fins i tot demanant ajuda a familiars més majors, fins i tot a l'associació Gitana de Logroño per tal que li ajuden en algunes paraules que ella desconeix. En tot moment ha vingut a l'escola per preguntar algunes paraules en valencià què volien dir, ja que havia de traduir el conte de valencià al caló.

Exemple 5: Interès per participar la família. Font: Notes de camp família Maria.

La mare de Maria, s'ha acostat moltes vegades a l'escola per preguntar què volien dir algunes paraules en valencià per tal de poder fer la traducció correctament al caló.

Exemple 6: interès per participar la família. Font: Notes de camp família de Maria.

Des del moment de la proposta Sara ha sigut la que més ha mostrat el seu interès i il·lusió per fer aquesta activitat, ja que, com ella m'ho ha fet saber, està orgullosa que es vulguen introduir altres llengües, entre elles el caló, a l'escola. Sara de seguida es va posar a fer la traducció del llibre i a buscar ajuda per tal de fer-ho be, involucrant en el procés a familiars, majors i fins i tot a l'Associació Gitana de Logroño, qui m'ha fet arribar el seu agraïment en aquesta iniciativa.

QUÈ ET VA PAREIXER LA PROPOSTA EN UN PRIMER MOMENT?

Pues me hizo mucha ilusión, incluso me emocioné porque que alguien quiera trabajar una lengua como es el caló, que no se habla y que es mi lengua que alguna vez yo utilizo con mi madre para que nadie más se entere de lo que digo, pues me hizo mucha ilusión la verdad.

Exemple 7: Interès per participar la família. Entrevista amb la família de Maria.

5.3. Satisfacció de l'alumnat.

Una de les raons de pes per les quals és necessari que les famílies entren a les aules es per la il·lusió i el sentiment de benestar, satisfacció i orgull de l'alumnat. En aquest projecte hi ha mostres abundants d'aquests sentiments per part de la totalitat de l'alumnat participant.

A Iris li costa molt expressar els seus sentiments i a l'escola en cap moment ens ha transmès aquesta alegria encara que els seus germans i la mare ens diuen que a casa sí que ho diu i que té moltes ganes.

En la presència de la mare a l'aula a Iris se li escapa algun somriure o gest de complicitat amb aquesta, la qual cosa ens mostra el seu benestar i alegria.

En escoltar a la seua mare contar el conte amb la seua llengua materna el somriure ha aparegut a la seua cara i amb alguns gests de complicitat de la mare cap a ella fins i tot li ha tret alguna parauleta en aquesta llengua.

Exemple 8: importància per part de l'alumnat per la participació de la família.
Font: Notes de camp família de Iris.

Des que l'alumnat va saber que les seues famílies vindrien a l'aula a fer una activitat aquests es van posar molt contents i ansiosos perquè vingueren ja a l'escola. Tots els dies preguntaven a casa i a l'escola si era avui quan venia la seua família a contar el conte. Ha estat molt bonic veure com per a l'alumnat era tan important aquesta presència familiar a l'aula.

Exemple 9: importància per part de l'alumnat per la participació de la família.
Font: Observació directa.

Enric ha estat molt emocionat des de el moment que sabia que la seua mare havia de venir a l'escola a contar un conte i fer una activitat. Des de el moment en que els vam fer partícips de la participació de les seues famílies Enric ho ha dit a tots, companys i companyes tant de l'aula com d'altres nivells. Se li ha notat molt emocionat i orgullós.

Exemple 10: importància per part de l'alumnat per la participació de la família. Font: Notes de camp família Enric.

Maria s'ha mostrat molt contenta de que la seua mare haja de vindre a l'escola a contar un conte. A més la mare també li transmet les seues ganes i la implicació que té diària.

Maria està molt orgullosa i a l'entrada de la seua mare li ha donat una abraçada gegant.

Exemple 11: importància per part de l'alumnat per la participació de la família. Font: Notes de camp família Maria.

5.7. Descobriment de la diversitat lingüística

Aquesta diversitat lingüística de vegades es queda a casa i la resta desconeix la llengua familiar dels companys i companyes. Per aquest motiu, escoltar parlar en altres llengües ha suposat una sorpresa per a l'alumnat.

Al veure que no entenien res del que els estava contant Anna preguntaven que deia. Els he explicat que era la llengua en que la mare li conta els contes a Iris.

Exemple 12: sorpresa d'escoltar altres llengües familiars a les mares dels companys i companyes. Font: Notes de camp de Iris.

Ara bé, no obstant la sorpresa, això no els ha impedit que participen de l'activitat amb interès.

La mare de Maria forma part de la vida dels companys, com totes les mares, ja que es veuen molt al parc, pel carrer, comparteixen molts moments,... i veure-la fora del context normal fa que tinguen ganes de realitzar l'activitat que els proposa. A més els agrada molt ja que és amb pintura.

Exemple 13: sorpresa d'escoltar altres llengües familiars a les mares dels companys i companyes. Font: Notes de camp família Maria.

5.8. Conscienciació familiar.

La implicació familiar repercuteix en uns efectes molt positius en l'alumnat. L'orgull de l'alumnat per que les seues famílies participen en la vida de l'aula es molt evident i ho han demostrat des de el moment que van saber que vindrien a l'aula. Aquest orgull, la felicitat i alegria que els xiquets i xiquetes han mostrat, han fet a les famílies fer-se conscients de la importància d'aquesta participació.

Soc mestra, encara que no treballe, i sé la importància que té la implicació familiar en l'escola però viure-ho com a mare li dona força a aquesta importància.

Exemple 14: conscienciació de la família de la importància de la seua participació. Font: Entrevista família Enric.

Sobretot he vist la necessitat dels xiquets en que la seua mare vinga a l'escola i l'orgull que tenien.

Exemple 15: Conscienciació de la família de la importància de la seua participació. Font: entrevista família Laura.

Entrevista família María: Además de verme a mi tan ocupada con el cuento pues todavía le daba más importancia. // Sí, solo ver a la niña lo emocionada que estaba que su mamá iría al cole ya me merece la pena.

Exemple 16: Conscienciació de la família de la importància de la seua participació. Font: entrevista família Maria.

5.9. Relació amb la mestra.

Per tal de dur a terme una intervenció per part de les famílies a l'escola es fonamental que aquesta relació siga estreta i de confiança.

Vivim en un poble menut i jo ja he vingut a aquesta escola, la relació és bona, però que se'ns facilite tot tant i que puguem entrar dins de l'aula mai ho havia vist i si que ajuda en les relacions de la família i escola.

Exemple 17: Relació amb la mestra. Font: Entrevista família Enric.

Tres de les quatre famílies participants m'han dit explícitament que han trobat una major connexió amb la mestra i que s'han sentit acompanyades en tot moment, cosa que els ha fet agafar confiança i realitzar l'activitat en més ganes.

6. CONCLUSIONS

El principal objectiu d'aquest estudi ha estat fomentar la implicació familiar a les aules. De no tindre cap implicació abans de l'estudi, durant aquest projecte hem passat a obtindre la participació de 4 de les 5 famílies de l'alumnat, per la qual cosa podem afirmar que la intervenció ha tingut èxit i l'objectiu s'ha assolit. No obstant això, una família no ha volgut participar a pesar de la insistència de les famílies dels companys i companyes i caldrà investigar quins han estat els motius per no fer-ho.

La participació s'ha aconseguit introduint texts amb la llengua familiar de cadascun dels alumnes, la qual cosa constituïa un dels objectius secundaris (OS3). Hem comprovat, per tant, que incorporar les llengües familiars és possible i que aquesta acció pot ser una porta a la implicació familiar. Com a objectiu secundari 2, esperàvem augmentar la conscienciació familiar de la importància de la seua presència a les aules. L'apartat 5.5 mostra exemples que apunten en eixa direcció i, per tant, podem dir que és un objectiu assolit. Finalment, l'OS1 s'ha mostrat amb la connexió que les famílies expliciten envers la mestra a l'apartat 5.6.

Per tal que aquesta participació es portara a terme ha sigut necessària la iniciativa de la mestra per tal de realitzar aquesta activitat. Com molt bé hem pogut veure en Castro-Zubizarreta i Garcia-Ruiz (2016), aquesta proposta ha aportat múltiples beneficis a l'alumnat, augmentant el seu interès i sentint-se orgullosos de les seues famílies i les seues llengües familiars. Moltes vegades, com a docents, hem de prendre decisions per tal d'involucrar a les famílies i convidar-les a formar part de la vida a l'aula, perquè possiblement aquestes no participen més per desconeixement o simplement per no saber com fer-ho (Garreta, 2008). Garcia- Bacente (2003) ja recolzava aquesta idea, cal obrir l'escola i facilitar a tota la comunitat educativa la seua participació. Aquesta idea també ha sigut recolzada per Hoover-Dempsey i Sandler (1997) i Hoover-Dempsey, Walker, Jones i Reed (2002).

Com diu Ríos (2016) les famílies, en aquesta activitat, s'han sentit molt acollides i il·lusionades, ja que la introducció de la seua llengua familiar a les aules els ha pujat l'autoestima i els ha fet veure que tenen molt que aportar a l'escola. Les

mateixes famílies s'han sentit molt agraïdes per poder mostrar la seua llengua a l'alumnat. Molt relacionat amb aquesta idea es la de Marzà i Torralba, (2022), ja que a l'inici de curs es va proposar a les famílies que vingueren a participar a l'aula però no va sorgir per iniciativa pròpia, el que sí que va donar fruit va ser aquesta proposta, sent el mitjà la utilització de la seua llengua familiar, amb la qual cosa la implicació de les famílies ha augmentat.

Aquesta introducció de les llengües familiars hauria estat impossible si no haguera existit la figura d'una assistent lingüística, com diuen Sales, Marzà i Torralba (2021). Moltes vegades les famílies no saben escriure amb el seu idioma i necessitem una altra persona que ens pugui ajudar en aquest procés. Per tant, es molt necessari tindre una xarxa d'assistents lingüístics per ajudar eixes famílies a participar en activitats a l'aula. En aquest cas ha estat necessària l'ajuda d'una companya del Màster CIEL per tal de dur a terme la traducció del conte a l'àrab, ja que la mare no sap escriure'l, encara que està aprenent-lo (Exemple4).

La implicació per part de les famílies també ha estat motivada per l'interés que han vist en l'escola en introduir la seua llengua familiar. Aquestes famílies al·loglotes, al veure que des de l'escola ens interessa la seua llengua familiar també s'interessen pel valencià com a llengua d'acollida. Una forma de respecte mutu entre les llengües minoritzades com també podem veure en l'article de Sales, Marzà i Torralba (2021). Per exemple (Exemple 6), la mare de Maria, s'ha acostat moltes vegades a l'escola per preguntar què volien dir algunes paraules en valencià per tal de poder fer la traducció correctament al caló.

Relacionat amb la idea anterior també trobem el benefici de crear aprenentatge en xarxa, aquest tipus d'activitat obri l'escola a l'entorn social, familiars, amics, associacions, etc. molt vàlids i necessaris per a l'educació, com diuen Sales, Marzà i Torralba (2021). Aquesta xarxa s'ha creat en aquest projecte, ja que tant en el cas de l'àrab que he explicat anteriorment com en el cas del caló s'ha necessitat l'ajuda d'altres agents per poder fer una traducció de qualitat. En aquest últim cas, Sara havia de traduir el llibre al caló i va recórrer a l'ajuda de l'Associació de Gitanos de Logroño per tal que li digueren algunes paraules, ja que ella tampoc les sabia. Realitzant aquest tipus d'activitats ens n'adonem de la importància que tenim tots en l'educació.

Aquesta participació per part de les famílies ha estat necessària per què aquestes se n'adonen de la seua importància en l'educació dels seus fills i filles. Sales, Marzà i Torralba (2021) ja parlaven en el seu estudi d'aquesta importància. La eufòria que senten els més menuts al saber que les seues famílies participaran a l'escola es molt important i açò fa que les famílies li donen importància i es plantegen la participació activa a les aules.

Aquest treball ha sigut una petita mostra del que podria ser un futur treball de recerca més extens. Com a autora d'aquesta investigació soc conscient de les mancances d'aquest treball.

Aquesta recerca ha estat un treball molt puntual que s'ha realitzat al tercer trimestre del curs i pot ser seria interessant realitzar més accions al llarg del curs per poder extraure més informació i veure el seguiment de l'evolució en la implicació de les famílies i si aquestes comencen a tenir iniciativa per participar.

El present treball està confinat a una aula específica, tenint en compte aquest fet, un altre dels aspectes a considerar podria ser l'apertura d'aquest estudi a tota l'escola per tal d'analitzar el funcionament en altres nivells i poder contrastar o reforçar la idea de Sales, Marzà i Torralba (2021) que l'èxit d'aquest tipus d'estudis ha anat perdent eficàcia en nivells més alts.

Des de el meu punt de vista com a autora del treball ha estat una feina molt bonica, ja que la resposta per part de les famílies ha sigut satisfactòria i molt positiva. El meu paper era d'investigadora i participant, la qual cosa m'ha fet veure una mica el treball des de els dos punts de vista.

Aquest treball ha suposat un gran repte, ja que com a mestra no conec totes aquestes llengües familiars i he necessitat la participació activa de les famílies i coneguts per tal de fer una traducció correcta. Aquesta traducció ha suposat un esforç afegit, ja que aquest llibres no els trobem en aquests idiomes a les llibreries.

Tot aquest esforç ha valgut la pena ja que la resposta de les famílies ha estat l'esperada i la relació d'aquestes amb l'escola ha millorat molt, ja que les famílies han percebut confiança de part de l'escola i potser siga el que necessiten per tal d'alliberar-se i aconseguir aquesta relació tan bonica que s'ha creat.

7. BIBLIOGRAFIA

Borrell, S.R. (2007). La participación de las familias en la escuela. *Revista Española de pedagogía. Año LXV, nº238, septiembre-diciembre 2007, 559-574.*

Bowlby, J. (1998). "El apego". Tomo 1 de la trilogía "El apego y la pérdida". *Paidós Iberica.*

Cambra, M. (1996). Llengües primera, segona i estrangera: una terminologia provisional. *ARTICLES de Didàctica de la Llengua i de la Literatura. Núm 8. 83-94. Abril 1996.*

Castro-Zubizarreta, A. y García-Ruíz, R. (2016). Vínculos entre familia y escuela: visión de los maestros en formación. *Magis. Revista Internacional de Investigación en Educación, 9(18), 193-208.*

Cummins, J. (1983). Interdependencia lingüística y desarrollo educativo de los niños bilingües. *Infancia y aprendizaje, 6 (21), 37-68.*

Decret 100/2022, 29 de juliol, del Consell, pel qual s'estableix l'ordenació i el currículum d'Educació Infantil.

Egido Gálvez, I. (2015). *Las relaciones entre familia y escuela. Una visión general.* Ministerio de Educación. Garreta, J. (2009). Escuela y familias inmigradas: Relaciones complejas. *Revista Complutense de educación, 2009, vol. 20, núm. 2, p.275-291*

Garreta-Bochaca, J. y Llevot-Calvet, N. (2022). Escuela y familias de origen extranjero. Canales y barreras a la comunicación en la educación primaria. *Educación XX1, 25(2), 315-335.*

Llei 4/2018, de 21 de febrer, de la Generalitat, per la qual es regula i promou el plurilingüisme en el sistema educatiu valencià.

López, F. (1981). Los orígenes de la socialización: la vinculación afectiva. *Infancia y aprendizaje, 4(15), 7-18.*

López, F., & Fuentes, M. J. (1994). Revisión, análisis y clasificación de los estudios sobre desarrollo social. *Infancia y aprendizaje, 17 (67-68), 163-168.*

Ley Orgánica 3/2020, de 29 de diciembre, por la que se modifica la Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación.

Marzà, A. y Torralba, G. (2022): “Mamá, vamos a escribirlo todo”. Los textos identitarios como facilitadores de la literacidad plurilingüe. *Bellaterra journal of teaching and learning language and literature*. 15(2), 0005.

Marzà, A. i Ríos, I. (2016). La reflexió interlingüística a l'educació infantil, una eina per a l'aproximació a la llengua escrita. *Llengua, Societat I Comunicació*, 14, 38- 46.

Molino Fernández, M.C., y Mier Pérez, L. (2018). Multiculturalidad en el aula de segundas lenguas: la literatura como recurso en Educación Primaria. *Didáctica (Lengua y Literatura)*, (30), 157-169.

Palacios, J. y Rodrigo, M.J (1998) “La familia como contexto de desarrollo humano”

Sales, A., Marzà, A., Torralba, G. (2021). “Daddy, can you speak our language?” Multilingual and Intercultural Awareness through Identity Texts. *Journal of Language, Identity and Education*, 1-17.

Sánchez Nuñez,C.A. y Guzman, A. (2009). Implicación de las familias en una escuela intercultural: una visión compartida. *Revista de educación inclusiva*, 2(2).

Teruggi, L.A. (2013). Exploring Written Systems in Early Childhood Education. *Bookbird: A Journal of International Children's Literature (Johns Hopkins University Press)*, 51(3), 36–46.

8. ANNEX

8.1. Notes de camp

NOTES DE CAMP	
FAMÍLIA DE ENRIC LLENGUA FAMILIAR: VALENCIÀ	
FAMILIAR: Carla, la mare.	
Proposta: Disposició per realitzar l'activitat. Motivació inicial.	Carla és mestra també i ha mostrat predisposició en la realització de l'activitat encara que no té moltes expectatives en la mateixa ja que el conte no li acaba d'agradar, ha fet propostes per tal de reduir-lo o canviar per un altre però li he explicat que crec que el conte es adequat, encara que tingue més quantitat de fulles la raó es perquè és molt repetitiu i acumulatiu. La idea li ha paregut bé, encara que per la seua manera de ser li ha pegat moltes voltes, ja que mai ha participat així i vol fer-ho de la millor manera possible.
Implicació al llarg del procés.	S'ha implicat en tot el procediment, agafant el llibre per a casa i preparar-se'l a consciència. A més s'ha involucrat molt en la realització de l'activitat preocupant-se molt per que isca tot bé.
Estat al llarg de l'activitat a l'aula.	Al principi ha començat l'activitat una mica nerviosa, però com ha anat veient la resposta de l'alumnat en la seua intervenció ha anat relaxant-se.
Desenvolupament de l'activitat.	S'ha notat desenvolta en l'activitat i ha sabut en quins moments cridar més l'atenció de l'alumnat i despertar la seua curiositat.

FILL/ FILLA: Enric	
Estat al saber que vindria la família a l'aula.	Enric ha estat molt emocionat des de el moment que sabia que la seua mare havia de venir a l'escola a contar un conte i fer una activitat. Des de el moment en que els vam fer partícips de la participació de les seues famílies Enric ho ha dit a tots, companys i companyes tant de l'aula com d'altres nivells. Se li ha notat molt emocionat i orgullós.
Comportament a l'aula amb presència del familiar.	Molt al contrari del que pensava la mare, Enric s'ha comportat molt bé, com és de costum a l'aula i en cap moment ha volgut cridar l'atenció de la seua mare.
Reacció al sentir la llengua materna a l'aula.	Enric estava molt emocionat i orgullós de la seua mare. En aquest cas he de dir que la mare de Enric ens va contar el conte en valencià, llengua que també utilitzem a l'aula. En aquest cas no he de destacar una reacció especial.
ALUMNAT	
Reacció a l'escoltar altres llengües diferents.	En aquest cas no puc ressaltar cap reacció diferent ja que el valencià es la llengua en la que a l'escola contem els contes.
Motivació per l'activitat.	Com que l'activitat l'ha dirigida la mare de Enric i ser una persona diferent a la que està a l'aula tots els dies han mostrat molta motivació. Cal dir que aquest grup mostren molt d'interès per tot el que fem, i més si cap tractant-se de pintura. A l'hora de l'explicació de l'activitat posterior quan parlàvem de la mescla del color blau amb el roig han cridat MORAT!, ja que com havien escoltat el conte tenien la informació.
Interès per aprendre altres llengües.	El valencià és el que parlem a l'aula tots els dies, en aquest aspectes no m'han pogut aportar molta informació.

NOTES DE CAMP

FAMÍLIA DE IRIS

LLENGUA FAMILIAR: ÀRAB

FAMILIAR: Anna, mare

Proposta: Disposició per realitzar l'activitat. Motivació inicial.	Anna és una dona que no entén molt el valencià ni el castellà però té molt d'interès per l'educació de la seua filla i quan ella ho creu convenient demana ajuda a una amiga, mare d'una alumna més gran, per tal d'assabentar-se bé de les coses. Quant li he fet la proposta ella ha acceptat, encara que m'ha fet saber que està aprenent a escriure en el seu idioma i que la traducció completa no podrà fer. Jo hem faig càrrec de la traducció amb l'ajuda d'una companya del Màster, i li facilite el conte traduït per a que se'l puga preparar a casa. Anna es una dona que no expressa massa els seus sentiments encara que es nota que té ganes.
Implicació al llarg del procés.	Al llarg del procés ha tingut una gran implicació, perquè s'ha notat que s'ha preparat el conte a casa, inclús ha demanat ajuda a les persones que li estan ensenyant a escriure i llegir per tal de fer-ho bé a l'aula.
Estat al llarg de l'activitat a l'aula.	Anna no mostra molt el seu caràcter ni l'estat d'ànim però per la manera de contar el conte es nota que està emocionada i contenta.
Desenvolupament de l'activitat.	A Anna li ha costat una mica la intervenció i l'activitat posterior l'he duta a terme jo encara que sempre he demanat la seua ajuda per que ens recorde els colors que treballem en àrab i ella ho ha fet de gust.

FILL/ FILLA: Iris	
Estat al saber que vindria la família a l'aula.	A Iris li costa molt expressar els seus sentiments i a l'escola en cap moment ens ha transmès aquesta alegria encara que els seus germans i la mare ens diuen que a casa si que ho diu i que té moltes ganes.
Comportament a l'aula amb presència del familiar.	En la presència de la mare a l'aula a Iris se li escapa algun somriure o gest de complicitat amb aquesta, la qual cosa ens mostra el seu benestar i alegria.
Reacció al sentir la llengua materna a l'aula.	A l'escoltar a la seua mare contar el conte amb la seua llengua materna el somriure ha aparegut a la seua cara i amb alguns gests de complicitat de la mare cap a ella fins i tot li ha tret alguna parauleta en aquesta llengua.
ALUMNAT	
Reacció a l'escoltar altres llengües diferents.	Al veure que no entenien res del que els estava contant Anna preguntaven que deia. Els he explicat que era la llengua en que la mare li conta els contes a Iris.
Motivació per l'activitat.	Aquesta activitat els ha resultat motivadora, ja que com era de tocar pintura i fer mescles els ha encantat.
Interès per aprendre altres llengües.	No han fet cap comentari diferent al del principi al preguntar que era el deia la mare de Iris. El que si que els agrada es recordar com es diuen els colors en àrab, ja que l'escriptura i la pronuncia son molt diferents a la nostra els crea curiositat.

NOTES DE CAMP

FAMÍLIA DE LAURA

LLENGUA FAMILIAR: CASTELLÀ

FAMILIAR: Carme, mare.

Proposta: Disposició per realitzar l'activitat. Motivació inicial.	Carme ha mostrat una gran predisposició, preocupant-se de quadrar el dia en el seu horari laboral. Li fa molta il·lusió entrar a l'aula de la seua filla. Té moltes ganes de participar en l'activitat, fent preguntes quan li sorgeix algun dubte de com actuar dintre de l'aula.
Implicació al llarg del procés.	Ha traduït el conte del valencià al castellà i se l'ha preparat a casa.
Estat al llarg de l'activitat a l'aula.	Comença l'activitat nerviosa però prompte agafa confiança i realitza l'activitat posterior ella sola sense la meua ajuda.
Desenvolupament de l'activitat.	Al llarg de tota l'activitat crida l'atenció de la seua filla per fer-la participar del conte.
FILL/ FILLA: Laura	
Estat al saber que vindria la família a l'aula.	Laura està molt orgullosa que la seua mare vinga a l'escola i ho diu a tots.
Comportament a l'aula amb presència del familiar.	En la presència de la mare a l'aula ha aparegut un comportament una mica disruptiu, demanant l'atenció de la mare en tot moment i dificultant que aquesta conte el conte en tranquil·litat.

Reacció al sentir la llengua materna a l'aula.	Laura s'ha mostrat una mica alterada al llarg de l'activitat i no he pogut identificar les seues reaccions a l'escoltar la seua llengua materna.
ALUMNAT	
Interès a l'escoltar altres llengües diferents.	El castellà és una llengua coneguda per a tot l'alumnat i no tenen una reacció especial a l'escoltar aquesta llengua.
Motivació per l'activitat.	Com qui dirigeix l'activitat és una persona que no ho fa tots els dies es mostren motivats i amb ganes d'escoltar i realitzar l'activitat. L'alumnat també coneix el castellà i a l'hora d'escriure els colors al mural de seguida diuen el color per que la mare de Laura el puga escriure, senten motivació ja que els colors en castellà els coneixen.
Interès per aprendre altres llengües.	Mostren molt d'interès a l'hora de recordar diàriament com es diuen els colors en les diferents llengües maternes.

NOTES DE CAMP

FAMILIA DE MARIA

LLENGUA FAMILIAR: CALÓ

FAMILIAR: Sara, mare.

Proposta:

Disposició per

realitzar l'activitat.

Motivació inicial.

A casa de Sara no utilitzen el caló tot el temps però si que intenta ensenyar a les seues filles aquesta llengua familiar.

Quan li he fet la proposta a Sara s'ha mostrat molt emocionada i il·lusionada per l'activitat, fent-me saber la importància que té per a ella la introducció del caló a l'aula.

Des del moment de la meua proposta en la realització d'aquesta activitat m'he adonat que la relació de Sara amb mi ha canviat, tinc la sensació que es sent més integrada en l'educació de les seues filles i està més disposada. Com que resulta una activitat que la motiva molt això repercuteix en una millora de relació entre la família i l'escola, encara que aquesta sempre ha segut bona.

Implicació al llarg del procés.

Sara des del primer moment ha tingut una participació molt activa, traduït el conte, fins i tot demanant ajuda a familiars més majors, fins i tot a l'Associació Gitana de Logroño per tal que li ajuden en algunes paraules que ella desconeix. En tot moment ha vingut a l'escola per preguntar que volien dir algunes paraules en valencià per tal de poder fer la traducció correctament al caló.

Maria, al llarg de l'activitat posterior al conte diu el nom d'alguns colors en caló, cosa que demostra que la seua mare, en aquest cas, li ha parlat a casa de l'activitat i que utilitzen aquesta llengua familiar.

Estat al llarg de l'activitat a l'aula.	Sara ha estat molt emocionada i implicada. Quan ha vingut a l'aula fins i tot l'apariència física ha millorat del dia a dia, signe de l'alegria i les ganes que tenia de venir a l'aula.
Desenvolupament de l'activitat.	Ha començat molt nerviosa, ja que per a ella és tant important realitzar aquesta tasca que ho vol fer perfecte. Quan ha vist el comportament i atenció de l'alumnat s'ha relaxat i tot ha eixit perfecte.
FILL/ FILLA: Maria	
Estat al saber que vindria la família a l'aula.	Maria s'ha mostrat molt contenta de que la seua mare haja de vindre a l'escola a contar un conte. A més la mare també li transmet les seues ganes i la implicació que té diària.
Comportament a l'aula amb presència del familiar.	Maria està molt orgullosa i a l'entrada de la seua mare li ha donat una abraçada gegant.
Reacció al sentir la llengua materna a l'aula.	Maria no entén tot el que diu el conte però si algunes paraules que quan la seua mare les diu ella les repeteix.
ALUMNAT	
Interès a l'escoltar altres llengües diferents.	Maria ja els havia parlat molt que la seua mare vindria a contar un conte en una altra llengua i que ella sabia un poc. Els seus companys i companyes l'escolten la miren estranyats al veure que ella també diu algunes coses en una altra llengua.
Motivació per l'activitat.	La mare de Maria forma part de la vida dels companys, com totes les mares, ja que es veuen molt al parc, per el carrer, comparteixen molts moments,... i veure-la fora del context normal fan que tinguen ganes de realitzar l'activitat que els proposa. A més els agrada molt ja que és amb pintura.

Interès per aprendre altres llengües.	Com han vist que Maria sap algunes paraules en un altre idioma els seus companys i companyes també s'esforcen per aprendre.

8.2. Entrevistes individuals a les famílies.

ENTREVISTA POSTERIOR AMB LA FAMÍLIA D'ENRIC.

ANTECEDENTS:

Carla és mestra i actualment no exerceix, té disponibilitat completa per vindre al centre.

- QUÈ ET VA PARÈIXER LA PROPOSTA EN UN PRIMER MOMENT?

Em va parèixer una experiència molt bonica. Enric només preguntava quan vindria a l'escola i estava molt content que vinguera.

- T'HAS SENTIT ACOMPANYADA I ESCOLTADA AL LLARG DE TOT EL PROCÉS?

Si, en tot moment en els dubtes que he tingut tu m'ho has explicat i hem estat en contacte sempre.

- QUÈ T'HA PAREGUT L'ACTIVITAT?

Molt bonica, sobretot per als xiquets veure a la seua mare vindre a l'aula. Ells estaven molt contents.

- COM HA VISCUT EL TEU FILL O FILLA EL PROCÉS SABENT QUE VINDRÍEU A L'AULA A FER UNA ACTIVITAT?

Ell estava molt emocionat, cada dia em preguntava si avui anava a l'escola.

- COM T'HAS SENTIT MENTRE REALITZÀVEM L'ACTIVITAT A L'AULA?

Bé, al principi nerviosa perquè no sabia com reaccionaria Enric al veure'm, però no m'esperava que es portara tan bé a l'escola perquè a casa es porta fatal. El seu comportament m'ha sorprés per a bé.

- HA CANVIAT LA TEUA VISIÓ CAP A L'ESCOLA?

Soc mestra, encara que no treballe, i sé la importància que té la implicació familiar en l'escola, però viure-ho com a mare li dona força a aquesta importància. Veure com estava d'emocionat Enric, el seu comportament a l'aula i que l'escola vulgue mostrar la seua manera de treballar ha estat molt bonic.

- HAS NOTAT UNA MAJOR CONNEXIÓ AMB L'ESCOLA?

Vivim en un poble menut i jo ja he vingut a aquesta escola, la relació és bona, però que se'ns facilite tot tant i que puguem entrar dins de l'aula mai ho havia vist i sí que ajuda en les relacions de la família i escola. Encara que tu sempre ens has dit que podem vindre quan vulguem, però aquesta activitat ha ajudat a millorar la relació i la confiança cap a tu.

- TORNARIES A PARTICIPAR EN ACTIVITATS A L'AULA?

Per suposat.

ENTREVISTA POSTERIOR AMB LA FAMÍLIA D'IRIS.

ANTECEDENTS:

Anna és una dona que degut a la seua manera de ser no és fàcil connectar amb ella. És tímida, reservada i molt respectuosa. A aquesta manera de ser s'afegia la dificultat en l'idioma, parla i entén molt poc el castellà i el valencià no entén res, encara que està molt interessada en l'educació de la seua filla i participa en el que li demanem. Per tal de comunicar-se amb nosaltres sempre demana l'ajuda d'una amiga que sí que entén i parla el castellà perfectament i és a través d'aquesta mitjançant la qual ens comuniquem.

A través d'aquesta proposta m'he assabentat que Anna està anant a l'escola per tal que li ensenyen a llegir i escriure àrab, cosa que mostra interès per la seua part.

(Traduïsc les seues paraules en valencià.)

- QUÈ ET VA PARÈIXER LA PROPOSTA EN UN PRIMER MOMENT?

Bé, quan em vas convidar a anar a l'escola em vaig posar molt contenta i vaig pensar, serà la primera vegada, després de 3 fills majors, que aniré a l'escola de la meua filla. Vaig pensar, és la primera vegada que aniré a la classe d'un dels meus fills, i en tinc 3 que ja han passat per ací.

- T'HAS SENTIT ACOMPANYADA I ESCOLTADA AL LLARG DE TOT EL PROCÉS?

Sí.

- QUÈ T'HA PAREGUT L'ACTIVITAT?

Bé, m'ha agradat com treballeu a l'aula jugant amb la pintura.

- COM HA VISCUT EL TEU FILL O FILLA EL PROCÉS SABENT QUE VINDRÍEU A L'AULA A FER UNA ACTIVITAT?

Estava molt contenta i a casa ho deia moltes vegades, veia a Iris molt emocionada perquè un dia anara a la seua escola.

- COM T'HAS SENTIT MENTRE REALITZÀVEM L'ACTIVITAT A L'AULA?

Un poc nerviosa, no estic acostumada a parlar en públic.

- HA CANVIAT LA TEUA VISIÓ CAP A L'ESCOLA?

Sí, veig que tens ganes que els xiquets i xiquetes aprenguen coses noves i com he vist com estan dins de l'aula estic més tranquil·la.

- HAS NOTAT UNA MAJOR CONNEXIÓ AMB L'ESCOLA?

Sobretot amb la mestra.

- TORNARIES A PARTICIPAR EN ACTIVITATS A L'AULA?

Sí.

ENTREVISTA POSTERIOR AMB LA FAMÍLIA DE LAURA.

ANTECEDENTS:

- QUÈ ET VA PARÈIXER LA PROPOSTA EN UN PRIMER MOMENT?

Em va parèixer una activitat molt bonica, poder compartir un moment a l'escola amb la meua filla em feia molta il·lusió.

- T'HAS SENTIT ACOMPANYADA I ESCOLTADA AL LLARG DE TOT EL PROCÉS?

Sí.

- QUÈ T'HA PAREGUT L'ACTIVITAT?

M'ha agradat molt, veure les caretes dels xiquets i xiquetes escoltant el conte ha segut molt bonic.

- COM HA VISCUT EL TEU FILL O FILLA EL PROCÉS SABENT QUE VINDRIEU A L'AULA A FER UNA ACTIVITAT?

Laura tenia molta il·lusió que vinguera a l'escola, i l'he vista orgullosa quan jo estava a l'aula que la seua mare estiguera allí i fora la que conara el conte.

- COM T'HAS SENTIT MENTRE REALITZÀVEM L'ACTIVITAT A L'AULA?

Molt bé. El conte els ha agradat molt i l'activitat de després ha segut molt xula.

- HA CANVIAT LA TEUA VISIÓ CAP A L'ESCOLA?

Sí, sobretot he vist la necessitat dels xiquets en què la seua mare vinga a l'escola i l'orgull que tenien.

- HAS NOTAT UNA MAJOR CONNEXIÓ AMB L'ESCOLA?

Sí, sobretot amb tu que has segut la que ens has proposat l'activitat.

- TORNARIES A PARTICIPAR EN ACTIVITATS A L'AULA?

Clar que sí.

ENTREVISTA POSTERIOR AMB LA FAMÍLIA DE MARIA.

ANTECEDENTS:

A casa de Maria no parlen el caló tot el dia, però sí que hi ha paraules que utilitzen. A Sara, la seua mare, li agradaria que les seues filles conegueren el caló i els ensenya algunes coses.

Des del moment de la proposta Sara ha segut la que més ha mostrat el seu interès i il·lusió per fer aquesta activitat, ja que, com ella m'ho ha fet saber, està orgullosa que es vullga introduir altres llengües, entre elles el caló, a l'escola. Sara de seguida es va posar a fer la traducció del llibre i a buscar ajuda per tal de fer-ho bé, involucrant en el procés a familiars, majors i fins i tot a l'Associació Gitana de Logroño, qui m'ha fet arribar el seu agraïment en aquesta iniciativa.

- QUÈ ET VA PARÈIXER LA PROPOSTA EN UN PRIMER MOMENT?

Pues me hizo mucha ilusión, incluso me emocioné porque que alguien quiera trabajar una lengua como es el caló, que no se habla y que es mi lengua que alguna vez yo utilizo con mi madre para que nadie más se entere de lo que digo, pues me hizo mucha ilusión la verdad.

- T'HAS SENTIT ACOMPANYADA I ESCOLTADA AL LLARG DE TOT EL PROCÉS?

Totalmente, me has ayudado si alguna palabra en valenciano no la sabia para que yo la pudiera escribir en caló.

- QUE T'HA PAREGUT L'ACTIVITAT?

Muy bonita, esto se tendría que hacer siempre, porque así aprenden lo que los otros niños hablan en sus casas.

- COM HA VISCUT EL TEU FILL O FILLA EL PROCÉS SABENT QUE VINDRIEU A L'AULA A FER UNA ACTIVITAT?

Maria estaba muy emocionada, preguntado todos los días cuando iba a ir a su clase. Además de verme a mi tan ocupada con el cuento pues todavía le daba más importancia.

- COM T'HAS SENTIT MENTRE REALITZAVEM L'ACTIVITAT A L'AULA?

Yo la verdad que muy nerviosa al principio, porque quería que todo saliera bien, pero conforme iba contando el cuento y veía que los niños me escuchaban y lo bien que se portaban cada vez mejor.

- HA CANVIAT LA TEUA VISIÓ CAP A L'ESCOLA?

Si, si todos los profesores fueran como tu mejor, porque además de enseñar también te preocupas de lo que ven y escuchan en casa.

- HAS NOTAT UNA MAJOR CONNEXIÓ AMB L'ESCOLA?

Sí, pero sobretodo contigo, la maestra.

- TORNARIES A PARTICIPAR EN ACTIVITATS A L'AULA?

Sí, solo ver a la niña lo emocionada que estaba que su mamá iría al cole ya me merece la pena.